

НАПРЯМ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ПРОБЛЕМА ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ

Богатирьов І. Г.

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінально-правових та
адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Розглядаючи проблему злочинності в Україні соціальні наслідки ми не повинні забувати про її історичне минуле. Сучасна Україна переживає глибокі соціально-економічні перетворення, а в їх рамках – криміналізацію багатьох сфер життєдіяльності, як на рівні масових явищ, так і на міжособистісному.

Злочинність та її соціальні наслідки не обійшли ці процесі і дуже серйозно вплинули на стан, динаміку і географію злочинності в країні. Вона сьогодні вийшла далеко за межі загальнокримінального феномену і перетворилася на фактор, що створює реальну загрозу національній безпеці, основам державного устрою.

Сьогодні серед адвокатів та захисників існує думка про феномен випадковості у злочинності, коли людина вчиняє злочин не бажаючи цього робити, можливо така думка має право на існування, мабуть її слід дослідити, але чому, людина, яка сідає за кермо автомобіля в нетверезому стані, що не розуміє, що такі дії злочинні, але вибирає саме злочинну дію, злодій який вчиняє крадіжку теж розуміє, що вчиняє злочин, і так до безкінечності. То, що це теж випадковість [1, с. 87].

Варто зазначити, що злочинність є однією з найгостріших проблем суспільства, вона наявна в різних суспільствах на конкретних територіях, а тому певне переосмислення наукових поглядів на злочинність та її наслідки допомагає конкретизувати її вивчення з метою

вирішення конкретних практичних завдань запобігання злочинності загалом та окремими її різновидами [2, с. 25].

Отже, знання про злочинність та її соціальні наслідки за нашим переконанням дозволять:

– по-перше, для нас платників податків знати реальні обсяги втрат від вчинення окремими громадянами країни кримінальних правопорушень;

– по-друге, держава знаючи ціну вчиненого злочину зможе адекватно планувати доходи і видатки у бюджеті країни, для розробки державних та регіональних програм запобігання злочинності;

– по-третє, визначити передумови формування нової концепції кримінально-правової політики, завдання якої забезпечити належний захист наших прав і свобод.

На жаль, прикладна криминологія не розробила поки що хоча би орієнтовані розрахунки реальних збитків від злочинності, а у державі чомусь відсутня економічна мотивація до розробки методики ціни злочинності та її соціальних наслідків.

Доречно також зауважити, що у нас відсутня реальна статистика, яка шкода (пряма чи побічна) наноситься потерпілим від злочину. А ті цифри, які ми отримуємо від офіційної статистики вірити їм за нашим переконанням не слід тому, що вони не відповідають Індексу тих втрат, і тієї шкоди, які несе людина, суспільство, держава. Тому, слід погодитися з Р.С. Веприцьким, що узагальнену методику обчислення ціни злочинності слід починати з окремого регіону, міста, району, населеного пункту та для конкретних видів злочинів, зокрема економічних, корисливих, насильницьких та інших [3, с. 31].

Цікавою для дослідження є позиція вітчизняних криминологів В.В. Голіні і Б.М. Головкина, які вважають, що статистична ілюзія про злочинність викривляє уявлення про дійсний стан кримінальної реальності у країні [4, с. 67], а вона на жаль, як соціальне правове явище розповсюджується на всі регіони нашої країни і, що саме прикро, нова поліція стала безсильною та неспроможною перед її проявами. Вбивство двох поліцейських в м. Дніпро це виклик безкарності, правовому нігілізму, неспроможності захистити себе і нас від злочинного середовища.

Варто зазначити, що за роки незалежності в країні у структурі злочинності з'явилися нові види її проявів, такі, як: організовані форми злочинності, корупція, компютерні та Інтернет злочини, торгівля людьми, тероризм, які по суті мають корисливо-насильницьку і наркозалежну спрямованість і мотивацію на збагачення та підрив авторитету державної влади.

Незважаючи на те, що право передбачає можливість державного примуса, насильство до злочинця, воно є малоефективним без

моральної підтримки населення. Якщо населення не буде солідарним із правовими заборонами, колективно не засуджуватиме протиправні вчинки, то репресивний апарат захлинеться у запобіганні масовими порушеннями закону.

На нашу думку, суспільство повинно заохочувати тих, хто дотримується правил, а не тих, хто ставить для себе ціль збагачення за будь-яку ціну. У цьому випадку не відбудеться соціальної аномії і злочин буде викликати загальний осуд. Людина може і повинна знаходити задоволення не у своєму збагаченні, а у відчутті своєї заслуженої ніші в суспільстві, у найближчому оточенні, звичайно, за умови того, що він не перебуває за межею бідності.

Саме високий рівень правопорядку в суспільстві як зазначає О.М. Костенко можливий тільки тоді, коли громадяни бачать у державних органах гарантів їхньої безпеки, відчують не на словах, а на ділі, зацікавленість правоохоронних органів у розгляді й вжитті заходів щодо будь-якого правопорушення. Укриття злочинів від реєстрації з метою підвищення показників розкриття, незаконні відмови в порушенні кримінального провадження та інше «професійне» маніпулювання статистикою завдають колосальної шкоди правосвідомості населення і підштовхують суспільство до прізви правового нігілізму [5, с. 150].

Отож, при розробці сучасної моделі запобігання злочинності і визначення її соціальних наслідків слід звернути увагу на такі питання:

- чи можливо оцінити моральну шкоду від конкретного кримінального правопорушення;
- як визначити його майбутні наслідки;
- яка реальна ціна заподіяних збитків від вчиненого кримінального правопорушення тощо.

Література:

1. Богатирьов І.Г. Проблема ціни злочинності в Україні. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи*: матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права. Харків, 9 груд. 2016 р. / за ред.. В.Я. Тація, Б.М. Головкина. Харків : Право, 2016. С. 87-89.
2. Кримінологія: академічний підручник: [Богатирьов І.Г., Колб О.Г., Топчій В.В. та ін] за заг. ред доктора юридичних наук, професора Богатирьова І.Г. Чернівці : Технодрук, 2020. 336 с.
3. Веприцький Р.С. Феноменологія злочинності в регіоні: автореферат дис... д-ра. юрид. наук.: 12.00.08. Харків, 2016. 40 с.

4. Кримінологія: підручник / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. Х.: Право, 2014. 440 с.
5. Костенко О.М. Концепція модернізації кримінології у світлі соціального натуралізму (про основи «натуралістичної» кримінології). *Право України*. 2009. № 7. С. 39-42.

REGARDING THE SYSTEM OF LEGAL AID IN SOME COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Borovyk Andrii

*Candidate of Juridical Sciences, Docent, Professor
of the Department of Criminal-Legal and Administrative-Legal Disciplines
of Academician Stepan Demianchuk
International University of Economics and Humanities
Rivne, Ukraine*

The United Nations were created after World War II, which goal was to save humanity from the scourge of war, to affirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person. Then the next documents were adopted: Declaration of Human Rights (1948), International Covenant on Economic, Social and Cultural rights (1966), the International Covenant on Civil and Political Rights (1966) and other important legal acts on human and civil rights, which were universal in nature. Universal international legal acts have set a bar that does not allow states to restrict rights and freedoms, referring to civilizational, national, regional, religious and other features of states. They were recognized by the international community.

However, according to the differences of world civilizations, regional acts on human and civil rights were adopted. Their aim was to combine the universality of human rights with civilizational values and traditions: European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950), the American Convention on Human Rights (1969), the African Charter on Human and Peoples' Rights (1981), the Islamic Declaration of Human Rights (1990), the CIS Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (1995) [1].

The legal aid system exists in all Member States of the European Union (hereinafter the EU) in both civil and criminal proceedings. If a dispute arises with a company, public figure, employer or other person in the country of residence, and the person does not have sufficient financial resources to sue,